

[SKOLEMATERIALE]

Undervisningsmateriale til teaterforestillingen "Jeg er Silas"

VIGTIGT!:

Tekstuddrag fra manuskriptet, som der henvises til i dette materiale kan rekvireres ved at skrive til HiLS DiN MOR. Mail: info@hilsdinmor.dk

Indholdsfortegnelse

Introduktion.....	3
Til læreren	4
"Jeg er Silas" – handling.....	6
Køn og kønsidentitet 101	7
Hvad er køn, hvor sidder kønnet, hvordan snakker vi om køn?.....	7
Når køn er mere end "biologi"	7
Hvad dækker "trans" over?	10
Trans-, non-binær og kønsdiverse personer.....	10
Transition – hvad er det?.....	11
Social- og medicinsk transition.....	11
Kønnet sprog og kønnede sprog handlinger	15
Når sproglige handlinger skaber ulighed	15
Hvad er et pronomen og hvorfor er det vigtigt?.....	17
De fem små hverdagsændringer.....	19
Normkritik 101.....	20
Hvad er normer og "normkritik" egentlig?	20
At synliggøre (romantiske) normer omkring os.....	22
Forestillingsanalyse.....	24
Andet materiale	25
Krediteringer.....	28
Kilder	29
Ark nr. 1: Øvelse med klassen	31
Ark nr. 2: Øvelse med klassen.....	32
Ark nr. 3: Øvelse med klassen.....	33

Introduktion

Ungdomsteaterstykket "Jeg er Silas" beskæftiger sig med emner såsom køn, krop og normbrud, når unge personer finder ud af, at deres kønsidentitet ikke stemmer overens med det køn, de fik tildelt ved fødslen.

Stykket, der er skrevet af dramatiker Julie Maj Jakobsen og instrueret af Mia Lipschitz, er den tredje forestilling i rækken af ungdomsteaterforestillinger produceret af teaterforeningen HiLS DiN MOR, der siden 2010 har beskæftiget sig med at centrere LGBTQ+ problematikker i deres forestillinger. Blandt teaterforeningens andre forestillinger, kan deres dramatisering af den svenske film "Fucking Åmål" fra 1998, og stykket "Den sommer far blev homo," der blev udviklet på baggrund af den norske forfatter Endre Lund Eriksens bog fra 2013, nævnes. Begge teaterstykker blev positivt modtaget af både publikum og teaterkritikere, og HiLS DiN MOR har modtaget flere priser for den måde de arbejder med højaktuelle emner på, i øjenhøjde med deres publikum.

Således følger "Jeg er Silas" i hælene på to ungdomsforestillinger, der ligeledes beskæftiger sig med unge personer, der oplever at have LGBTQ+ problematikker tæt inde på livet. Denne gang med fokus på køn, kønsidentitet og en spirende kærlighed.

I stykket har forestillings hovedperson Silas lige skiftet skole, da han bliver venner med den lidt ældre og fascinerende Hedvig. Hedvig er helt sin egen, og gennem et spirende venskab med Hedvig, begynder Silas at åbne op for store og svære samtaler med sig selv og sin omverden. Silas fik nemlig tildelt kønnet "pige" ved fødslen og hans familie, venner og søster er stadig af den opfattelse at Silas er pigen "Signe", hvilket i sig selv er svært nok! Men lige om lidt skal Silas konfirmeres og med konfirmationen følger kjole-shopping, kirkegang, forsamlingshusfest, forældrenes konfirmationssang og den frygtede fremtid som "*kvinde, kvinde, kvinde!*".

Undervejs bliver publikum taget med på Silas' erfaringsrejse, mens det bliver mere og mere tydeligt for Silas, at han ikke er den pige, alle tror han er. Publikum bliver, for første gang i dansk ungdomsteaterhistorie, inviteret ind i et intimt rum, hvor de får mulighed for at se hvad der kan være på spil, når en ung transkønnet person bliver opmærksom på, at der er noget på spil i forhold hans kønsidentitet.

"Jeg er Silas" er blevet udviklet i samarbejde med både unge og voksne trans- og kønsdiverse personer, der på forskellige måder har bidraget til at give liv til karakteren Silas. Således er dette stykke, både under manuskriptprocessen og på scenen, blevet skabt i et samarbejde mellem transkønnede og ciskønnede personer, med henblik på at give publikum et reelt, virkelighedsnært og unikt indblik i hvordan det kan opleves at være ung og transkønnet.

I dette skolemateriale, der er tiltænkt elever fra 6.-9. klassetrin, introduceres og udfoldes emnerne køn, krop, kønsidentitet, kærlighed og normbrud. Materialet er blevet udviklet med henblik på at give eleverne mulighed for at reflektere over en række tematikker, der ligeledes har været med til at forme HiLS DiN MOR og Folketeaterets ungdomsteaterstrykke "Jeg er Silas".

FAKTA: udtrykket "cis" eller "ciskønnet" bruges til at pege på personer, hvis krop og kønsidentitet stemmer overens med det køn de fik tildelt ved fødslen (Kilde: LGBT+ Danmarks ordbog).

Til læreren

I denne skildring af en ung persons overvejelser om køn, kønsidentitet og navigation i samfundets mange normer for køn, bliver det i løbet af forestillingen klart for publikum; at bryde med normerne for køn kan have store konsekvenser. Særligt for unge personer, der stadig bor hjemme.

I "Jeg er Silas" følger publikum den unge Silas, hvis tanker, følelser og oplevelser, bliver omdrejningspunktet for denne virkelighedsnære fortælling. Med hjertevarme og humor skildrer forestillingen både de smukke, store og – til tider – uoverskueligt svære samtaler unge og voksne transpersoner må have med deres nære omgangskreds, for at blive set og anerkendt for dem de er. Samtaler der byder publikum at tænke over hvor omsiggribende samfundets normer om køn, krop og kønsidentitet er, og hvor svært det kan være at navigere i dem, når ens kønsidentitet ikke stemmer overens med det fødselstildelte køn.

Silas er "heldig". Han har ressourcestærke, støttende og kærlige forældre der rummer Silas, til trods for deres forvirring og usikkerhed om, hvorvidt det som Silas' far siger, "[...] *vel er det man kalder en fase, er det ikke?*". Silas bliver også mødt af søsteren Stines kompromisløse støtte og hjælp, og den nye veninde Hedvig der, trods sårende følelser og forelskelse, rummer Silas netop som han er. Med andre ord bliver Silas mødt af en omvender der, til trods for usikkerhed, kluntede samtaler, manglende sprog og dårlig far-humor, lytter til ham, hører hans behov og møder ham med kærlighed. Ikke desto mindre kan det være rigtig hårdt og svært at være transkønnet. Det betyder dog ikke at *hele tiden* er svært, smertefuldt eller frygteligt at være transkønnet. En fortælling diverse bøger, film og tv-serier ellers har produceret og reproduceret i stor stil. Derfor har *repræsentation* fyldt meget i produktionen af "Jeg er Silas".

Til trods for at produktioner såsom den skelsættende film "Boys don't cry" fra 1999, den svenske film "Nånting måste gå sönder" fra 2014, "Den danske pige" og "Tangerine" fra 2015 har været med til at pege på eksistensen af transpersoner, er der stadig lang vej før repræsentationen af transkønnede personers liv begynder at bidrage med nuancerede narrativer. Narrativer der byder på noget *andet* og mere end det velkendte kropsfikserede, sørgelige eller direkte tragisk narrativ omkring transliv. Narrativer der, trods mere nuance, ligeledes flyder i en række nyere engelske tv-serier, såsom "Orange Is the New Black" (2013-2019), "Sense8" (2015-2018) og "Pose" (2018). Ligeledes findes der stadig kun et fåtal fortællinger om unge transpersoner, der bliver spillet af transpersoner, såsom karakteren Trevor i "Shameless" (2011-) og Aaron i "The Forsters" (2013-2018) der begge spilles af Elliot Fletcher, Hunter Schafer i "Euphoria" (2019-) og danske May Simón Lifschitz i Netflix' nye serie "Warrior Nun" (2020-). Karakterer der, på forskellige måder, har oplevet afvisning fra deres forældre, nære omgangskreds eller religiøse netværk, er blevet gjort hjemløse eller er blevet udsat for overgreb, og har måtte klare sig selv fra en ung alder.

I "Jeg er Silas" har holdet bag forestillingen forsøgt at skabe et virkelighedsnært stykke, der *både* peger på de meget virkelige udfordringer unge transpersoner *kan* opleve at stå overfor, når de først begynder at italesætte deres kønsidentitet, samt den støtte og kærlighed transpersoner også *kan* (men ikke altid) møde(r) fra og i deres omgangskreds. Transpersoner findes i alle samfundslag, -klasser og alle dele af landet – *både* i storbyen og i Udkants Danmark. Transpersoner kan både komme fra en etnisk dansk og etnisk minoritetsbaggrund, vokse op i (kultur)kristne, islamiske, jødiske eller andre religiøse miljøer, i kerne-, udvidede, adoptions-, en-forældre-, regnbue- eller

skilsmissefamilier, med eller uden søskende og ressourcestærke forældre, og med eller uden adgang til LGBTQIA+ miljøer. Transpersoner kan være børn, unge, voksne eller seniorer når de først italesætter deres transidentitet, de kan have en binær kønsidentitet (mand eller kvinde), være non-binære og opleve at der er bevægelse i deres kønsidentitet, *eller* opleve slet ikke at have et køn. Med andre ord oplever transpersoner det at være transkønnet, non-binær eller kønsdivers på forskellige måder og ingen fortælling om transkønnethed er mere rigtig end den næste.

Derfor kunne fortællingen om Silas have set meget anderledes ud, hvis Silas ikke havde mødt Hedvig, havde ressourcestærke og forstående forældre, fandt støtte i søsteren Stine eller fandt sproget til at fortælle vennen Asger, hvad han følte. Intentionen med denne forestilling var imidlertid at skabe en forestilling der peger på den kompleksitet der følger med emnet (trans)køn og normbrud, som bidrager til en nuanceret samtale om kønsidentitet, kønnede forventninger og det kønnede sprog.

Billede 1, Familiens reaktion kort efter at Silas er "kommet ud". Fotograf: Gudmund Thai.

Undervisningsmaterialet er udviklet af HiLS DiN MORs konsulent, Alex Lauridsen Delamare (pronomen; de/dem/deres) der, foruden at have været konsulent på stykket, arbejder som projektleder og tovholder på en række transpolitiske projekter på LGBT+ Danmarks sekretariat. Under udviklingen af manuskriptet og stykket, har Delamare indsamlet en række emner og tematikker, der bliver behandlet i forestillingen. Disse danner grundlaget for nærværende materiale, der kan anvendes som oplæg til diskussion i klassen.

"Jeg er Silas" er oplagt at anvende i dansk-, samtidshistorie-, drama- og filmundervisning eller samfundsfag. Ligeledes kan det anvendes i sundheds-, seksualundervisning og familiekundskab og kan bruges som led i tværfagligt arbejde omkring aktuelt dansk, skandinavisk eller vestlig kultur. Eksempelvis med fokus på sproget, sproghandlinger og kønnede sprogforståelse eller tematisk arbejde med emner såsom køns- eller seksuelle minoriteter, LGBTQIA+ identitetsbaseret mobning, ungdomskultur eller normbrydende kønsudtryk. God arbejdslyst!

"Jeg er Silas" – handling

Ingen kender Silas. Ikke sådan rigtigt. Ikke engang hans forældre, søster eller hans barndomsven Asger. De kender ham ikke længere, for Silas er midt i et frit fald. Sådan føles det, da Silas starter på en ny skole, kort før sin konfirmation. På skolen, hjemme og blandt vennerne kalder alle nemlig Silas for Signe. Da Silas blev født, fik han tildelt kønnet "pige"; lillesøster til Stine og datter til forældrene Peter og Mie. En helt 'normal' familie. Men Silas er ikke en pige. Han er noget *andet* – og mere end noget andet, så drømmer Silas om at flyve frit, at forsvinde væk og tager på eventyr med sin barndomsfantasisen Kong Silas, skovens konge. Ud i rummet, hvor man ikke behøver at tænke på sit køn eller være bange for at være anderledes.

"Zombie-Signe"- det blev Silas kaldt på den gamle skole. Men nu går Silas på en ny skole og til årets første skolefest får han øje på hende. Dansende i midten af rummet, på den måde hvor man hverken tør kigge direkte på hende, eller kan få sig selv til at kigge væk, der danser Hedvig. Hedvig er helt sin egen, med sit lyserøde hår og farverige tøj. Hun er modig og vild og bare helt anderledes end alle andre. Ligesom Silas. Når Silas er sammen med Hedvig, føltes det som om, at en stor varm hånd aer ham på ryggen og han kan flyve. Ikke helt som en forelskelse, eller er det? Silas har aldrig været forelsket før, men han ved, at når han er sammen med Hedvig, så føler han sig mere som sig selv.

Til gengæld bliver alt andet sværere. Han konfirmation nærmer sig med hastige skridt og hans mor kan ikke vente med at komme ud på shopping-tur efter den helt rigtige konfirmationskjole. "En rigtig pigetur". Men lige meget hvilken kjole Silas' mor peger på, så føles den forkert og Silas ender med at få et angstanfald lige der midt i prøverummet. Silas vil ikke have en kjole på, men når alt kommer til alt, så ved han ikke hvad han vil have på.

Silas ved bare at kjolen gør ham endnu mere usynlig. Som et stort sort hul – mellem alle konfirmationsgæsterne, hvor alle kigger på ham men ingen egentlig ser ham. Midt under konfirmationen, talen og fars sang bliver det hele for meget for Silas, og han kan kun komme i tanke om en ting: at stikke af og løbe. Til han ikke længere kan høre konfirmationssangen om sin mærkelige drenge-pigede barndom og sit fremtidige kvindeliv.

Silas søger tilflugt i den hule han byggede sammen med Asger, dengang de stadig var venner og sammen legede at Kong Silas ville tage dem med på eventyr. Men Silas ved godt at han ikke længere kan gemme sig i sine barndomslege. Han må fortælle forældrene, søsteren Stine og Hedvig hvordan han virkelig har det. Hvem han virkelig er.

Med et hængende hoved tager Silas hjem og bliver mødt af nogle vrede forældre. Hvordan kunne han bare stikke af fra sin egen konfirmation?! Vreden skifter dog hurtigt til forvirring og bekymring, da Silas endelig finder modet til at fortælle sine forældre sandheden: han løb fordi han ikke længere kunne holde ud, at de blev ved med at se ham som en pige. For Silas er ikke den pige de alle sammen tror han er. Silas er en ung, transkønnet fyr.

De næste dage byder på store samtaler og en tung og varm stemning. Silas er en dreng, men har han så altid været det? Handler det om mindreværds komplekser over for Stine eller har Silas i virkeligheden aldrig været en pige? Familien har flere spørgsmål end de har svar, men sammen prøver de at finde ud af hvad der nu skal ske. Silas ved bare, at han har brug for at alle ved det; familien, Hedvig, Asger og pigerne i skolen. "Jeg er Silas".

Køn og kønsidentitet 101

Hvad er køn, hvor sidder kønnet, hvordan snakker vi om køn?

Signe: Jeg tror ikke jeg er en pige.
Far: Du tror ikke... hvad?
Signe: Jeg er ikke en pige!
Mor: Hvad mener du?
[...]
Far: Men hvis du ikke føler dig som en pige, hvad føler du dig så som?
Silas: En dreng, tror jeg.
Far: Tror du?
Silas: Jeg ved bare, at jeg *ikke* er en pige. Alt det her, min krop, mit navn. Det er som om, folk kigger på mig og ser et helt andet menneske.

Udveksling mellem Silas, der på det tidspunkt stadig bliver kaldt Signe, og forældrene, teatermanuskript s. 41-42.

Når køn er mere end "biologi"

Den måde vi snakker om køn, kønsidentitet og kønsudtryk har ændret sig de seneste par år. De fleste af os har lært, at det køn en person *har*, er bestemt af hvilke reproduktive "kønsorganer" vi fødes med. I biologi lærer vi, at mennesker fødes med ét af to slags reproduktive sæt: En livmoder, æggestokke og vagina, eller en penis, pung og testikler. Vi lærer også, at vores reproduktive organer er definerende for *hvilket* køn og kønsidentitet vi har (se fig. 1, s. 8).

På dansk bruger vi det samme ord, *køn*, for det vi har lært at forstå som en persons "biologiske køn" (på engelsk, *sex*) – baseret på bl.a. de reproduktive organer – og det vi kalder "socialt køn" (på engelsk, *gender*). På dansk dækker "socialt køn" over en persons egen oplevelse af deres køn, kønsidentitet og den måde de præsenterer deres køn på, hvilket vi kalder kønsudtryk (se fig. 2, s. 9). Den dobbelte brug af ordet køn skaber dog imidlertid en del forvirring!

I Danmark bliver et nyfødt barn registreret med et køn, det øjeblik de bliver født. Kønnet på barnet bliver tildelt og skrevet ind i barnets juridiske papirer, efter at jordmoderen eller lægen har kigget i barnets skridt og vurderet om barnet er "en dreng" eller "en pige," på baggrund af barnets ydre "køns-/ reproduktive organer (Patienthåndbogen 2020).

FAKTA: ca. 1,7 % af alle børn fødes med atypiske variationer i deres "køns-karakteristika", hvor deres "køns-" eller reproduktive organer, kønshormoner eller kromosomsammensætning ikke entydigt kan kategoriseres som enten "hankøn" eller "hunkøn". Disse variationer er *ikke* et udtryk for sygdom, men naturligt forekommende variationer, der varierer fra sociale *normer* og medicinske *idealer* (kilde: Intersex Danmark, 2020). Børn der fødes med disse variationer samles ofte under paraplybegrebet "interkønnet", som dækker over 40 forskellige variationer (kilde: Sundheds- og Ældreudvalget, 2018).

Fig. 1, hvad indebærer det binære kønssystem?

Hvad dækker "køn" over?

"Socialt" køn (eng. "gender"):

"Socialt køn" dækker *både* over det enkelte menneskes indre opfattelse og oplevelse af deres køn (også kaldt deres **kønsidentitet**) samt bruges til at beskrive, hvordan et givent samfund opfatter, skaber og reproducerer normative kønsroller.

Hvis en persons køn og kønsidentitet stemmer overens med det fødselstildelte køn, så er personen **ciskønnet**.

Oplever personen derimod, at deres kønsidentitet kun i perioder eller aldrig stemmer overens med det køn de fik tildelt ved fødslen, så er personen muligvis **transkønnet**, **non-binær** eller på anden måde **kønsdivers**.

"Biologisk" køn (eng. "sex"):

Det vi forstår som "biologisk" køn indebærer menneskets sammensætning af kromosomer - XY, XX (eller XO, XXY, XXX og XYY m.fl.) samt mængden af "kønshormoner" - østrogen eller testosteron - kroppen producerer.

De "**primære køns karakteristika**" er de organer der har direkte indvirkning på en persons reproduktionsevne: såsom vulva, vagina, æggestokke og livmoder, samt penis, testikler og pung.

De "**sekundære køns karakteristika**" er de karakteristika en person udvikler i puberteten. Det kan bl.a. være kropsbehåring, skægstubbe, stemmeleje, adamsæble, brystvæv eller flad brystkasse, omfordeling af fedtvæv og meget mere.

Fig. 2, hvad dækker "biologisk" og "socialt" køn over? Kilde: Patienthåndbogen.

Altså bliver børn "kønnet" længe før de er i stand til at italesætte deres kønsidentitet. Det betyder at vores samfund og sundhedssystem automatisk går ud fra, at 1) der *kun* findes to køn, og 2) at *alle* børn er ciskønnet og at det tildelte køn *altid* matcher det køn, som barnet har.

Imidlertid ved vi, at en gruppe af personer får tildelt et køn ved fødslen, som de senere bliver i stand til at italesætte, ikke matcher deres *egentlig* køn. Disse børn vil ofte falde ind under det brede paraplybegreb "transkønnet" (og evt. også interkønnede, se øvre faktaboks s. 7) og vil vokse op i et samfund der *socialiserer* og opdager dem til enten at være "dreng" eller "pige".

For at vi kan begynde at arbejde med vores forståelse af køn og kønsidentitet, bliver vi altså *nødt* til at forstå og anerkende, at nogle personers køn (i perioder eller hele tiden) *ikke* stemmer overens med det køn de fik tildelt ved fødslen, på baggrund af de "kønsorganer" de har.

Eller med andre ord, at folks køn ikke "sidder i" de reproduktive organer, men er en kombination af vores oplevede køn, socialiserede kønsrolle og -adfærd, den måde vi forstår og relaterer til vores kroppe på og den måde vi klæder eller "gør" vores køn på, for at udtrykke os selv.

Billede 2, Silas' shoppingtur efter en konfirmationskjole. Fotograf: Gudmund Thai.

Hvad dækker "trans" over?

Trans-, non-binær og kønsdiverse personer

Det er denne gruppe af personer som vi i dag bredt kategoriserer som *transpersoner*. I dag bruges begrebet "trans(kønnet)" som et paraplybegreb, der rummer en meget heterogen gruppe af personer der, i perioder eller hele tiden, oplever at deres kønsidentitet *ikke* stemmer overens med deres fødselstildelte køn. Dette illustreres på figuren (fig. 3) på næste side.

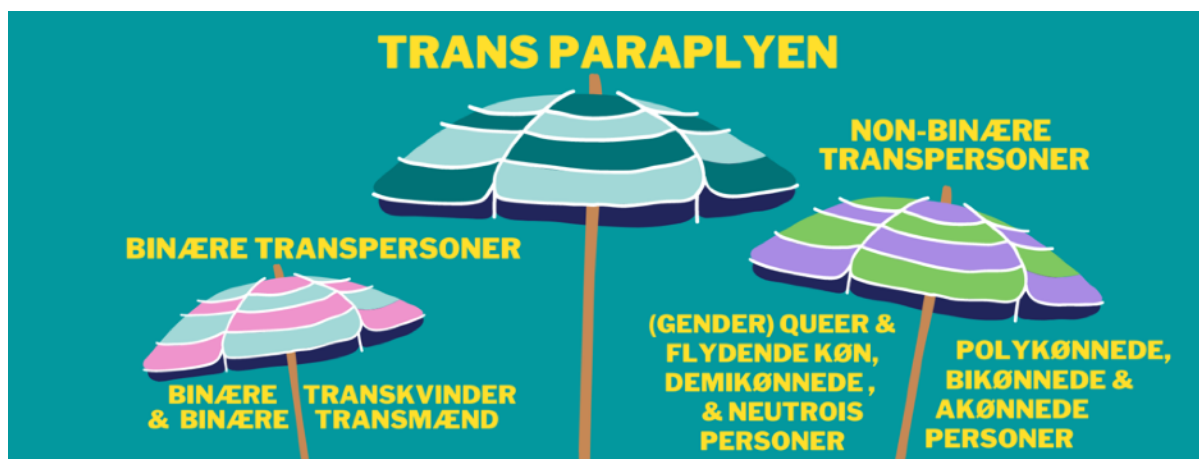

Fig. 3, betegnelser der findes under "trans paraplyen"

Som den øvre figur med paraplyerne viser, rummer trans-begrebet et hav af forskellige kønsidentiteter. Nogen af dem passer ind på det normative, binære kønssystem (mand/ kvinde) og nogen af dem kan overordnet set kategoriseres som "non-binære". Her kan non-binaritet *både* være en specifik kønsidentitet og forstås som en inkluderende betegnelse for personer der på forskellige måder oplever, at deres køn ikke er binært. De kan både opleve deres køn som et sted midt *imellem* mand og kvinde; som *begge* køn; som i *bevægelse* mellem de to "poler"; eller som *helt uden for* det binære system. Sidst men ikke mindst, er der personer der ikke oplever at have en stærk fornemmelse af deres køn eller slet ikke har et køn (se fig. 4. på s. 12).

Det betyder dog ikke, at *alle* trans-, non-binære eller kønsdiverse person forstår og bruger begreberne på samme måde. Det er kun den enkelte person du snakker med, der specifikt kan fortælle dig, hvordan de oplever *deres* kønsidentitet. Så selvom de samme begreber anvendes, kan de betyde, inkludere og pege på forskellige ting for forskellige personer. På samme måde som det at være "mand", kan betyde og indebære forskellige ting for forskellige cismænd, ligesom det kan betyde vidt forskellige ting for en cis- og transmand. Vi vender tilbage til hvad sproget har at sige for den måde, vi forstår og snakker om transpersoner på, i afsnittet "Kønnet sprog og kønnede sprog handlinger".

Transition – hvad er det?

Social- og medicinsk transition

Hvis du har hørt om transpersoner, så at du måske også hørt ordet "transition" nævnt. Ordet "transition" bruges til at pege på den eller de ting en person gør, for at udtrykke deres køn og kønsidentitet på.

I medierne bliver der ofte debatteret hvilken adgang og rettigheder transpersoner har til "at transitionere" medicinsk – altså deres adgang til det danske sundhedssystems udregnings- og behandlingstilbud. Men faktisk forstår og transitionerer trans-, non-binære og kønsdiverse personer på mange forskellige måder og alle transpersoners transition er forskellig (men lige valide). Derfor skelner vi mellem "social transition" og "medicinsk transition".

Når vi snakker om "social transition", så omhandler det de ting en person *selv gør*, for at vise, italesætte eller udtrykke sin kønsidentitet på. Nogen personer vælger f.eks. et nyt navn, som de gerne vil have at andre bruger om dem, og nogen vælger også at bruge et eller flere nye pronominer, der matcher deres kønsidentitet. Pronominererne vender vi til, i afsnittet på s. 17.

Andre ting trans-, non-binære og kønsdiverse personer nogle gange vælger at gøre, er at gøre brug af det vi kalder for "*kønnede markører*", for at udtrykke deres kønsidentitet. Begrebet "*kønnede markører*" kommer fra det engelske "*gender cues*" eller "*expressions*" og peger på en række socialt genkendelige markører, som vi lærer at forbinde med (og bruge for at markere *eller* variere fra) et givent køn. Ofte på baggrund af en binær kønsforståelse.

De kønnede markører kan bl.a. være:

Påklædning, fodtøj, frisurer, make-up og smykker.

F.eks. tøj og undertøj vi forbinder med "femininitet" eller "maskulinitet".

- Dufte, smykker eller accessories, f.eks. parfume, håndtasker, sko, huer.
- Langhårede eller korthårede frisurer, eller brug af neglelak og makeup.

Men det kan også være kønnet adfærd og fremtoning.

F.eks. Hvordan vi lærer at opføre os i ude i samfundet.

- Hvem der må løbe, larme, lege vildt eller gå til særlige hobbyer.
- Hvem der skal hjælpe til derhjemme (f.eks. madlavning og opvask) og hvordan.
- Hvem der må tale og vise deres følelser (f.eks. ved at græde) og hvordan.

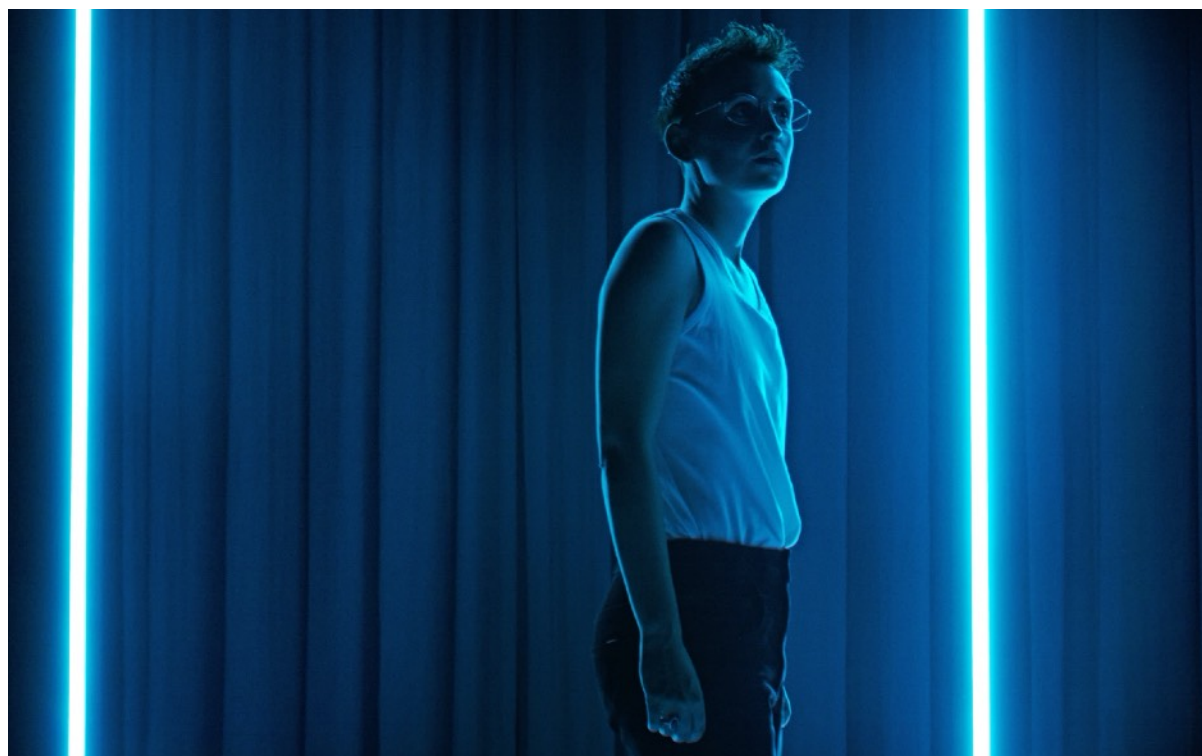

Fig. 4, ord og begreber der er ofte bruges om og af transpersoner.

FAKTA: Kønnede markører vil altid være et politisk anliggende, da en persons evne til at leve op til eller afvige fra socialt genkendelige markører, kan have betydning for personens sikkerhed (ift. hadsforbrydelser), partiskhed (eng. "bias") og adgang til sundhedssystemet. (Kilde: The Nonbinary Wiki).

Nogen transpersoner vil gerne klæde sig på måder, som *samfundet* lærer os, er "mandlige" eller "kvindelige", mens andre bruger elementer fra begge kønsudtryk. Denne stil bliver ofte kaldt "androgyn" og forbindes med særligt non-binæres kønsudtryk. Ordet *androgyn* stammer fra det græske "aner" eller "andros", som betyder mand, og "gyne" der betyder kvinde. Når vi snakker om androgynitet som et kønsudtryk, bruges det ofte til at pege på personers stil, der *både* eller *hverken* udtrykker noget "mandligt" og "kvindeligt". Det er dog ikke *kun* non-binære personer der kan klæde sig androgynt, det kan cispersoner også.

Hvordan en trans- (og cis) person vælger at klæde sig kan også være afhængigt af, om personen føler sig tryk og sikker i de sociale og fysiske rammer, personen skal indgå i på en given dag. F.eks. er nogen transpersoner bange for at klæde sig, som de har lyst til, når de er ude i offentligheden, på baggrund af (en reel) frygt for mobning, tilråd eller (i værste fald) hadsforbrydelser og trusler om vold. Derfor kan du ikke vide, om en person er transkønnet, blot ved at kigge på de kønnede markører de bruger, fordi disse kan være valgt pga. behovet for tryghed.

Billede 3, Silas' drøm, natten før konfirmationen. Fotograf: Gudmund Thai

For nogen transpersoner indebærer deres *sociale transition* hovedsageligt at arbejde med deres kønsudtryk, navn og pronomen, samt den sproglige forståelsesramme deres omgangskreds bruger om dem (f.eks. at forældre siger "barn" fremfor "søn/datter", eller at deres venner siger "person" fremfor "dreng/pige" om dem) for at udtrykke deres kønsidentitet. Dette i sig selv er et stort (og potentielt livslangt) stykke arbejde, der ikke skal underkendes, da disse personer hele tiden må forholde sig til, fralære og 'omlære' samfundsnormerne for køn.

Der findes også trans-, non-binære og kønsdiverse personer der ønsker adgang til "medicinsk transition", for at komme tættere på det kønsudtryk, der matcher deres kønsidentitet. Begrebet *medicinsk transition* dækker bl.a. over en række forskellige ting:

- Det kan *både* dække over personens ønske om at få ("stop-" og) krydshormoner. Altså at få de hormoner deres krop ikke selv producerer (nok af), men som de har brug for, for at transitionere i en retning der matcher deres kønsidentitet.
- Det kan også dække over personens ønske om at få lavet top operation (på engelsk, "top surgery") hvor personens bryst enten flades (ved at fjerne brystvævet) eller laves, så personen får en brystforstørrelse.
- Nogen trans feminine personer ønsker at få reduceret størrelse på deres adamsæble, og/eller få lave en operation på stemmelæberne, for at ændre på dybden af deres stemme (eller gå til stemmetræning for at træne stemmelejet).
- Nogen transpersoner ønsker også at få lavet nedre kirurgi (på engelsk, "bottom surgery") hvor deres reproduktive organer fjernes og hvor deres "kønsorganer" omdannes til en neopenis eller neo-vagina (Kilde Sundhed.dk).

Medicinsk transition dækker altså over en række forskellige muligheder og tilbud, som transperson muligvis kan få adgang til. Hvorvidt adgangen til medicinsk transition er problematisk, for snæver og restriktiv vil vi ikke komme ind på i denne omgang.

Det der er vigtigt at være opmærksom på ift. medicinsk transition er, at det *ikke* er alle transpersoner der ønsker eller *kan* få adgang til medicinsk transition. Uafhængigt af om den enkelte måtte ønske adgang til medicinsk transition eller ej, er *alle* transpersoners oplevelse af deres køn validt og skal anerkendes. Medicinsk transition er en privat ting og det er generelt set uhøfligt og grænseoverskridende at spørge transperson om, hvorvidt de ønsker, samt "hvor mange" og hvilke medicinske eller kirurgiske indgreb de ønsker sig – ligesom man heller ikke spørge transpersoner om "hvad de har i bukserne"!

Øvelse med klassen // 6.-9. klasse

Gennemgå nogle af de kernebegreber der er blevet præsenteret i de sidste tre afsnit, "Køn og Kønsidentitet 101", "Hvad tækker 'trans' over" og "Transition – hvad er det?".

Opgave 1) Snak med klassen om, hvad forskellen på "biologiske" og "socialt" køn er.

Snak derefter med klassen om, hvorfor vi skal blive bedre til at bruge sætningen "tildelt køn ved fødslen" frem for at sige at et barn "biologisk er født som dreng/pige, men føler sig som noget andet".

Opgave 2) Sammen med klassen, prøv at definere:

- Hvilke betegnelser og kønsidentiteter "trans"-paraplybegrebet indebærer?
- Hvad "kønnede markører" og "kønsudtryk" betyder og indebærer? (se. evt. Fig. 4).
- Hvad "social transition" betyder og bl.a. kan indebære?
- Hvad "medicinsk transition" betyder og bl.a. kan indebære?

Kønnet sprog og kønnede sprog handlinger

Når sproglige handlinger skaber ulighed

I de sidste tre afsnit beskæftigede vi os med at forstå, hvordan vi snakker om transpersoners kroppe, køn og transition. Men hvordan snakker vi så *om* og *til* transpersoner i det danske samfund? Det skal vi beskæftige os med i de kommende tre afsnit.

Når vi i samfundet snakker om transpersoner, som gruppe, kommer samfundsdebatten ofte til at omhandle transpersoners "oplevelse" eller "følelse" af deres (sociale) køn. En "oplevelse" der (i samfundsdebatten) ofte bliver italesat som *mere* legitim og sand, hvis den eller de pågældende transperson(er) ønsker medicinsk transition. Sproget er altså med til at skabe den virkelighed vi oplever og derfor er det vigtigt at undersøge, hvordan sproget og sproglige handlinger skaber de normer, som transpersoner skal navigere i. Prøv f.eks. at læse den følgende sætning højt for klassen og bed dem tænke over, hvad der bliver sagt om Silas' krop og køn:

Silas blev født som en pige, men han havde altid følt sig som en dreng. Da han forklarede det for vennerne, sagde de: "Nååårh! Altså, så du er født i den forkerte krop?"

Når vi hører om transperson og i særdeleshed transpersoners kroppe i medierne, så gør vi det ofte i forlængelse af en kombination af sætninger, der minder om denne. Men lad os prøve at bryde sætningen ned og se, hvad vi *egentlig* siger med de sætninger:

"Silas blev født som en pige..."

→ Her siger vi, at det "biologiske køn" er det *rigtige* køn. Altså, at Silas' reproduktive organer *kommer først* og er mere rigtige end det køn, han selv italesætter at have.

"... men han havde altid følt sig som en dreng."

→ At transpersoners køn er en "følelse," frem for et faktum: Silas *føler* sig som noget vs. Silas *er* noget. Hvis cis-kønnet personer bliver italesat som værende mænd/ kvinder: "*Jeg er en mand,*" hvorfor italesættes transidentiteter som en følelse? Silas er en dreng.

"Da han forklarede det for vennerne..."

→ Med den her sætning peger vi indirekte på, at nogen personer – f.eks. transpersoner, men også personer der bryder med normer for f.eks. seksualitet (homo-, bi-, pan- og asekuelle personer) skal fortælle/"erklære" det til nogen: De skal "springe ud (af skabet)".

"Nååårh! så du er født i den forkerte krop?"

→ At nogle kroppe er "rigtige" (cis-kroppe), mens andre kroppe er "forkerte". Transpersoners kroppe bliver *automatisk* italesat som forkerte (fordi deres kønsidentitet ikke matcher det *tildelte* "rigtige" køn).

FAKTA: ordet "transkønnet" er et adjektiv og ikke et subjektiv. Man kan altså ikke sige at en persons køn er transkønnet. "Trans" eller "transkønnet" peger ikke i sig selv på en specifik kønsidentitet, men en "bevægelse", f.eks. "Mads er en trans(kønnet) fyr" (Kilde: Den Danske Ordbog).

I afsnittet om normer skal vi arbejde lidt videre med, hvilke normer der hersker omkring kroppe. Men overvej allerede nu, hvorfor vi har skabt en sproglig ramme, der italesætter nogen mennesker – transkønnede personer – som født i "forkerte kroppe", mens andre kroppe er rigtige? Hvad peger det på ift. vores forståelse af "rigtige" kroppe?

Personlige og kulturelle narrativer

Tidligere lærte vi, at det ikke er alle transpersoner der ønsker eller har mulighed for at få adgang til medicinsk transition.

Hvis transpersoner hovedsageligt forstås gennem det dominerende, biologiske narrativ om at transpersoner er personer der "føler" at de er født i den forkerte krop, hvordan inkluderer vi så de trans-, non-binære og kønsdiverse personer, der ikke oplever at være udfordret af deres forhold til deres kroppe? Eller de der kun ønsker at gøre brug af *nogle* af de medicinske behandlingstilbud, men ikke ønsker at "passere"/eller blive læst som det "modsatte køn", f.eks. fordi de er non-binære? Er de så ikke transpersoner?

Nogen personer (inkl. Nogen transpersoner) ville måske sige *nej* – de er ikke "rigtige transpersoner". Men hvad er det så der "gør" en "rigtig" transperson? På Dansk Institut for Supervision, Personaleudvikling, Undervisning og Konsultations hjemmeside skriver de,

"Udtrykket "narrativ" betyder fortælling. Det narrative perspektiv indebærer en forståelse af, at livet får mening gennem fortællinger... Man kan ikke undslippe fortællingen. Det er fortællingerne, der organiserer erfaringerne og derigennem giver dem mening. Mennesker og kulturer har aldrig kun én fortælling om livet. Der er altid mange forskellige fortællinger i spil – både hos det enkelte menneske og i kulturen..." (DISPUK 2020).

Med andre ord bruger vi altså narrativer, eller fortællinger, til at skabe og reproducere den forståelse vi har af os selv og andre i verden. Derfor får det den negative konsekvens at *nogen* transpersoner bliver gjort "mere legitime" og "rigtige", når vi i samfundet lægger særligt vægt på narrativet om, "at transpersoner er personer der er født i den forkerte krop" og forestiller os, at *alle* transpersoner ønsker at blive læst som det binært modsatte køn, samt gennemgå medicinsk transition. Det er derfor det er vigtigt, at vi fortsætter med at være kritiske over for den måde vi snakker om transpersoner på.

Øvelse med klassen // 6.-9. Klasse:

Gennemlæs scenerne 15, 16 og 17 i "Jeg er Silas"- manuskriptet. Snak i klassen om, hvordan Silas snakker med hhv. Hedvig, sine forældre og Stine om sin kønsidentitet og om at han tror, han er transkønnet.

Hvilke ord, fraser og sætninger bruger Silas, for at forklare sin omgangskreds om sin kønsidentitet? Hvilke ord og sætninger bruger/siger han ikke?

Hvad er et pronomen og hvorfor er det vigtigt?

Pronominer – eller stedord, som de også bliver kaldt på dansk – er en blandet gruppe ord, som først og fremmest har det betydningsforhold tilfælles, at de kan stå *i stedet for* noget. For eksempel et navn på en person. Grunden til at pronominer er interessante i forhold til trans- og kønsdiverse personer er, at de ”personlige pronominer” i 3. person *ental* bøjes efter køn. Det betyder, at det pronomen der bruges *om* en person, peger på (forestillingen om) hvilket køn den person har. Derfor er der mange trans-, non-binære og kønsdiverse personer der har en holdning til, hvilke(t) pronomen/pronominer der bliver brugt om dem. Det vender vi tilbage til om lidt. På dansk skelner vi mellem 1. persons-, 2. persons- og 3. persons bøjning i ental.

1. persons bøjning (**ental**) kender vi. De er: ”jeg”, ”mig” og ”min”.

1. persons bøjning (**flertal**) kender vi også: ”vi”, ”os” og ”vores”.

Refleksiv bøjning (**ental**) er ”sin”, ”sit” og ”sine”.

2. persons bøjning (**ental**) er: ”du”, ”dig” og ”din”.

2. persons bøjning (**ental**) kender vi som: ”I”, ”jer” og ”jeres”.

I danskundervisningen lærer vi, at (de mest brugte) 3. person *entals* bøjninger er:

3. persons bøjning (**ental**) - socialt *kvindeligt* køn: ”hun”, ”hende” og ”hendes”.

3. persons bøjning (**ental**) - socialt *mandligt* køn: ”han”, ”ham” og ”hans”.

Men hvad så med transpersoner? Nogen transpersoner bruger ”hun” eller ”han” - mens andre trans-, non-binære og kønsdiverse personer også/eller bruger et eller flere af de følgende pronominer:

3. persons bøjning (**ental**) - socialt **neutralt** køn: ”hen”, ”hen(s)” og ”hens”.

3. persons bøjning (**ental**) – socialt **neutralt** køn: ”de”, ”dem” og ”deres”.

3. persons bøjning (**ental**) – socialt **neutralt** køn: ”den”, ”den” og ”dens”.

3. persons bøjning (**flertal**) er fælles for **alle** 3. pers. bøjninger: ”de”, ”dem” og ”deres”.

Nogen dansklærer mener ikke at pronominerne de/dem/deres kan bruges om én person (da vi lærer at de/dem/deres bruges til at referere til *flere* personer) og at den/den/dens kun kan referere til ting og *ikke* til mennesker – men samtidigt lærer vi også, at sproget udvikler sig, så det kan vores forståelse og brug af pronominer også. Men hvordan bruges de så?

I praksis følger alle 3. persons bøjningerne i **ental** de samme regler. Altså er pronominerne ”de/dem/deres”, ”hen/hen(s)/hens” og ”den/den/dens”, pronominer der kan stå i stedet for *han* eller *hun*. Taler du *til* en person, der f.eks. bruger pronominerne de/dem/deres eller den/den/dens, må du gerne sige: du/dit/din(e) til personen. F.eks.:

”Silas, har *du* glemt *dit* halstørklæde? Og er det *din* jakke og *dine* handsker?”

Du kan også fortælle om refleksivt tilhørsforhold, ved at skrive;

”Silas kiggede på *sit* spejlbillede og mindede *sig* selv om, at han/hun/hen/de/den elskede *sine* forældre, selvom de nogle gange sagde alle de forkerte ting.”

Pronomenet de/dem/deres er altså *ikke* en høflig tiltaleform, som vi kender det fra "gamle dage" da man sagde "De" i stedet for "du" *til* Fru Hansen. Det bruges når vi snakker *om* nogen. Se fig. 5 nedenfor, for at se hvordan de nye pronominer bruges.

Når du møder en ny person, kan du ikke altid vide hvilket køn en person har. Dine øjne og ører fortæller dig måske noget om, hvilket køn du *tror* en person har (f.eks. på baggrund af den måde en person klæder sig på, hvor lyse eller dybe deres stemme er, hvilken slags parfume eller deodorant de bruger, hvilke smykker de har på eller hvilken slags frisure de har. Men som tidligere nævnt, kan man ikke vide med sikkerhed hvilket køn en person har, ved mindre man spørger.

Derfor er pronominer vigtige. De kan nemlig være med til at give en transperson mulighed for at vælge hvordan der bliver snakket *om* dem og det kan afhjælpe kønsdysfori (som også bliver kaldt kønnet ubehag på dansk) og mistrivsel, når de bliver kønnet *rigtigt*.

Fig. 5, Hvordan bruges (de nye) "personlige pronominer"

Øvelse med klassen // 6.-9. klasse:

Del ark nr. 1 (bagerst i skolematerialet) ud til klassen. På arket findes der en række sætninger, hvor pronominerne er blevet fjernet. Bed klassen gå sammen i grupper af tre. Gruppedeltagerne skiftes til at vælge mellem de fem bøjningsformer i 3. person (ental) og sætter dem ind i sætningerne.

Klassen kender allerede de pronominerne, "jeg", "du", "hun" og "han". Udfordr hinanden: prøv at bruge og sætte de tre nyere pronominer ind i sætningen: "de", "hen" og "den".

Øvelse med klassen // 6.-9. klasse:

Præsenter følgende scenario for klassen:

Forestil dig, at alle i din omgangskreds – dine venner, familie, lærer, klassekammerater osv. men også folk der *ikke* kender dig (personale i butikker, telefonsælgere, folk der spørger dig om vej på gaden eller din læge) *hele tiden* bruger et andet navn og pronomen om dig, end det du ville ønske de brugte.

Giv klassen tid til sammen at diskutere de følgende spørgsmål:

- Hvordan ville du have det med, at omverdenen hele tiden brugte et navn og/eller pronomen om dig, som du ikke identificerer dig med?
- Tror du, at det kan påvirke en persons mentale helbred? Hvordan?
- Hvis en person i din klasse gav udtryk for, at de gerne ville (prøve at) bruge et nyt navn og/eller pronomen, hvordan kunne i så hjælpe hinanden med at huske det eller rette hinanden, hvis en person glemte det?

De fem små hverdagsændringer

Ønsker vi at skabe bedre forhold for transpersoner i Danmark, er vi altså nødt til at være opmærksomme på sproget og den ramme vi skaber omkring transpersoner, når vi bruger særlige sætninger. Derfor er der her fem mindre ting/sproglige handlinger som i kan være opmærksomme på i jeres dagligdagssprog, der muliggør bedre inklusion af transpersoner:

- 1) I situationer hvor i skal præsentere jer selv (f.eks. i navnerunder) kan i vælge også at give mulighed for, at folk der har lyst, kan sige deres pronominer. Normaliser at det ikke er givet, at en person enten bruger hun/han.
- 2) Både lærerne og elever hjælper hinanden til at droppe sætninger såsom "Så, de damer og herrer!", men i stedet sige, "Kære alle...", "Hej venner..." eller refererer til "alle personer i 8b...." fremfor at lave opdeling på baggrund af (forestillet) køn.
- 3) Lad være med automatisk at gå ud fra, at du ved hvilket køn dine elever eller klassekammerater har, på baggrund af deres navn eller tildelte køn. Respekter og anerkend elever, der beder om at blive omtalt med andet navn og/eller pronomen. Laver du fejl ift. folks navn/ pronomen og bliver rettet, så sig hurtigt "tak" og fortsæt samtalen.
- 4) Vær generelt opmærksom på, hvilke jokes der bliver lavet. Jokes og skældsord på baggrund af kønsidentitet og/eller seksualitet er aldrig okay. Statistisk set bidrager de til ringere mentalt helbred hos elever der bryder med normer for køn, kønsidentitet og seksuel orientering. Klassen/skolen bør have en klar politik omkring dette.
- 5) Vær opmærksom på, at det potentielt kræver rigtig meget mod for både børn, unge og voksne trans- og kønsdiverse personer at klæde sig, på en måde der føles godt for dem. Har du ikke noget positivt at sige, så lad være med at kommentere på det.

Normkritik 101

Hvad er normer og "normkritik" egentlig?

"Jeg hader tøj. Jeg hader, at det hele skal betyde så meget. På min gamle skole, sagde de, jeg ikke var feminin nok. Så lod jeg mit hår vokse, så sagde de, jeg lignende en dreng med langt hår. Uanset hvad, så er det forkert."

Silas fortæller Hedvig, hvordan han har det med tøj (før Hedvig ved at Silas er en dreng), teatermanuskriptet s. 28.

Der findes normer alle steder i vores samfund. Tænk på ordet "norm" i forlængelse af ordet "normal" – normer peger på de forestillinger, vi i samfundet lærer er normale. De kan f.eks. pege på forventninger til, standarder eller retningslinjer for (kønnet) adfærd, bl.a. baseret på (køns)roller, forestillinger om hvordan kroppe fungerer, hudfarve, handlinger, relationer, uddannelsesniveau, religiøs baggrundromantisk eller seksuel tiltrækning. Normer findes alle steder og er både bundet til særlige kulturelle og subkulturelle kontekster (f.eks. blandt mindre grupper eller miljøer) og nogen af dem er mere synlige, mens andre er næsten usynlige for os.

Normer eksisterer og defineres på samfundsplan – det er altså noget vi lærer i samfundet og den måde vi lærer at være en del af samfundet på. Som individ lærer vi om (at indrette os efter) normer på sociale medier, i tv og radioen, på vores skole- eller uddannelsesinstitutioner, fra vores politikere og gennem vores lovgivning – men vi lærer også om normer i vores familie, blandt vores venner, og vi er med til at videregive normer til andre omkring os.

Fig. 6, Eksempel på normative forestillinger, der reproduceres i samfundet.

Øvelse med klassen // 6.-7. klasse

Del klassen op i grupper af 4-5 personer og uddel det printede ark (nr. 2) bagest i skolematerialet. På arket står afsnittets åbningscitat og nedenunder ses et billede af Silas.

Bed grupperne om snakke om citatet i 10 min. Hvad er det Silas peger på i citatet?

- Passer vores forståelse af særlige frisurer eller tøjstile altid på det køn en person har? Er det f.eks. altid drenge der har kort hår?

Når tiden er gået, sættes gruppen til at skrive forskellige "kønnede markører" ned rundt om billedet af Silas.

- De kan fx skrive forskellige slags tøj på, accessories såsom huer, smykker, bæltetasker mm. på, men de kan også skrive særlige farver, de associerer med bestemte køn, makeup, skæg(stubbe), frisurer, højde, muskelmasse, parfume, dufte osv.
- Alle deres ideer til, hvad der f.eks. fortæller noget om en persons kønsidentitet kan skrives på og de behøver ikke kun skrive ting på, som vi i samfundet lærer tilhører "det ene køn".

Når der er gået 15 min. (eller så længe som grupperne har brug for) samles klassen og snakker om, hvordan personer kan udtrykke deres kønsidentitet på mange måder og at mange af de markører vi lærer tilhører "det ene køn" faktisk bruges af flere køn.

Billede 4, Silas sammen med sine forældre. Fotograf: Gudmund Thai

FAKTA: Normstomerne har produceret to korte videoer der hedder "Normkritik 101" (som kan findes på deres Instagram, postet d. 19. og 20. aug. 2020) der arbejder om hvad normkritik indebærer. Find link i litteraturlisten bagerst i materialet.

At synliggøre (romantiske) normer omkring os

Det er vigtigt at være opmærksom på, hvilke normer vi lærer om i skolen og på sociale medier, som vi er med til at reproducere og lægger ned over andre. Tag f.eks. det hav af normer der eksisterer omkring seksualitet. At snakke om transkøn, seksualitet og seksuel orientering er en kompliceret størrelse. Det bliver potentielt særligt svært for andre at forstå hvilken seksuel orientering en person har, hvis personens kønsidentitet er i bevægelse.

For de fleste af os glæder det, at vi har lært at folks seksuelle orientering enten er rettet mod personer af samme, modsatte eller begge/flere køn. De seneste år er der også kommet fokus på asexuelle personer, der ikke oplever at blive romantisk og/eller seksuelt tiltrukket af andre personer, og at der er pan- og polyseksuelle personer, der oplever at deres tiltrækning ikke er begrænset af hvilke kroppe eller kønsidentiteter deres crushes har, men hvordan crushets personlighed er. Stadig er der mange samtaler om seksualitet – og særdeleshed hvordan ikke-normative kønsidentiteter spiller ind i vores forståelse af seksuel og romantisk tiltrækning – som vi mangler at have.

Fig. 7, beskrivelse af hvad LGBTQIA+ akronymet dækker over.

Øvelse med klassen // 8.-9. Klasse:

Bed klassen om at gå sammen i grupper af maks. 5 personer. Bed grupperne snakke sammen om hvilke normer de allerede kender, eller er blevet opmærksomme på, da de så "Jeg er Silas," der omhandler køn, krop og seksualitet.

Hvis klassen har svært ved at komme i tanke om normer, de kender, kan læreren(e) spørge:

Hvad bygger jeres forståelse af seksualitet og seksuel orientering på:
Tiltrækning til folks kroppe, køn og/eller på baggrund af deres kønsidentitet?

Efter ca. 15 min. samles klassen og hver gruppe får 5-10. min. at fortælle om de normer de kender, mens læreren(e) skriver eksemplerne op på tavlen. Når grupperne er færdige med at fortælle, udvælges de normer som de fleste grupper havde, og eleverne bedes igen gå sammen i grupper og snakke om, hvordan teaterstykket problematiserede eller nuancerede noget ved de normer.

Øvelse med klassen // 9. Klasse:

I bogen "Køn, etnicitet og skoleliv" skriver Dorte Staunæs, at *normer* i en hvilken som helst ramme (f.eks. i klasselokalet, på skolen, i omklædningsrummet – men også i samfundsdebatter og politik mm.) bliver defineret af de personer, der befinder sig i en magtposition til at kunne definere *hvad* der inden for den givne fortolkningsramme, bliver anerkendt som "normalen" (Staunæs 2004:66).

Staunæs argumenterer for, at normer skabes og styres af den inkluderede majoritet – også kaldt "Førsteheden" – mens de personer der *ikke* formår at leve op til normen, indtager en position som den "Anden". Den Anden bliver, i denne sammenhæng, den eller de personer der udgør minoriteten og disse personer bliver "andetgjort" af majoriteten (ibid.:67).

Del ark nr. 3 (bagerst i skolematerialet) med den ovenstående tekst, ud og afklar eventuelle forståelsesspørgsmål og diskuter hvorvidt folk i klassen er enige med Staunæs i, at der i samfundet vil være nogen der er en del af en majoritet og nogen der bliver en del af minoriteten.

Diskuter herefter om en person der er del af én minoritet *altid*, vil være del af flere minoriteter, eller om en person godt kan gå fra at være "andetgjort" i et rum, godt kan være del af "førsteheden" i et andet rum?

Kom med eksempler på hvordan en persons majoritets-/minoritetsstatus kan ændre sig.

Hvis klassen har svært ved at komme med eksempler på steder hvor der er folk der bliver en del af "Førsteheden," mens andre bliver andetgjort, kan læreren(e) f.eks. nævne:

Ciskønnede personer vs. Transkønnede personer: ciskønnede personer er "rigtige" eller "normale", mens transkønnede personer historisk set har skulle forklare deres køn som "født i den *forkerte* krop" eller pege på.

Heteroseksuelle vs. Andre seksualiteter: Heteroseksuelle personer skal ikke "springe ud," men LGBTQIA+ personer skal "springe ud af skabet" (igen og igen).

Tynde vs. Tykke personer: tynde personer (der f.eks. spiser usundt) skal ikke forsvare hvad eller hvorfor de spise det de har lyst til, men tykke får hele tiden "gode råd" om hvordan de skal tabe sig.

"Velfungerende kroppe" vs. personer med handicap: nogle personers kroppe anses for at være "normale" og velfungerende, mens andre personers kroppe opfattes som handicappede og mindre "normale".

Hudfarve og "danskhed": Hvide personer bliver ofte automatisk antaget for at være danske/tale dansk, mens folk ofte henvender sig til brune eller sorte personer på engelsk, fordi vi ikke antager at de er danske. Altså er hvide personer automatisk "rigtig" danske, men brune og sorte personer er "mindre rigtigt" danske.

Forestillingsanalyse

Første indtryk af forestillingen

- Hvad havde du forventet?
- Hvordan reagerede du?
- Hvordan reagerede det øvrige publikum?
- Hvad var det bedste øjeblik?
- Hvilke scener kunne du bedst lide?
 - Er der en scene, der gjorde særligt indtryk på dig?

Handling

- Hvad handlede forestillingen om?
- Hvad var historiens plot/konflikt?
 - Var der flere konflikter i forestillingen?

Tematikker

- Hvilke temaer blev belyst i forestillingen?
 - Var der nogle af temaerne, du kunne nikke særligt genkendende til?

Genre

- Hvilken genre hører forestillingen under? (krimi, komedie, gyser osv.)

Scenografi

- Hvordan så scenografien ud?
- Hvordan var den indrettet? (farver, ramper, materialer, for- og bagscene)
- Hvilke funktioner havde scenografien?
- Hvorfor tror du, at scenografen har valgt at lave scenografien sådan?
- Hvilke farver blev anvendt i scenografien og hvorfor tror du, at de blev valgt?
- Hvad synes du om kostumerne?
 - Hvordan spiller kostumerne sammen med scenografien?

Lys

- Hvordan var lyset?
- Hvordan blev det brugt?
- Hvilke forskellige stemninger var lyset med til at skabe?
- Hvordan synes du lyset, scenografien og kostumerne spillede sammen?

Lyd

- Sangene og musikken der blev brugt, var produceret af transpersoner. Hvorfor tror du, at HiLS DiN MOR valgte at bruge musik af trans- og kønsdiverse kunstnere?
- Hvilken slags musik er der brugt i forestillingen?
 - Hvilken stemning vækkede musikken dig i?
- Hvilke lyde er der ellers brugt? (dyreløde, effektlyde osv.)
 - Hvordan fungerede brugen af de forskellige lyde for dig?

Skuespillerne + praktik

Hvordan foregik rolleskiftene?

Hvordan spillede skuespillerne ift. hinanden? (Silas vs. Hedvig osv.)

Hvordan var deres kropssprog, stemmebrug, gestik (arm- og håndbevægelser) og mimik (ansigtsudtryk/bevægelser)?

Hvilke roller syntes du var gode? - Hvorfor?

Forestillingens samfundsrelevans

Hvordan spejler forestillingen debatter i vores samtid?

Siger forestillingen noget om vores samfund?

Hvad er dine tanker om forestillingen ift. vores samfund?

Hvis du kunne tage nogen med ind og se forestillingen igen, hvem skulle det så være og hvorfor?

Nødvendighed

Hvorfor tror du, at HiLS DiN MOR og Folketeatret har valgt at lave forestillingen?

Budskab

Hvad fik forestillingen dig til at tænke over?

Hvilken mening/budskab fik du ud af forestillingen?

Billede 5, afsluttende scene med Silas i centrum og hans familie bag ham. Fotograf: Gudmund Thai.

Andet materiale

En række foreninger og interessegrupper har i en årrække beskæftiget sig med, at forbedre LGBTQIA+ personers rettigheder i Danmark. De følgende Facebookgrupper, foreninger og

hjemmesider er alle ressourcer der kan hjælpe dig, med at finde mere information om transpersoner og netværk der henvender sig til trans-, non-binære eller kønsdiverse personer (samt andre LGBTQIA+ personer).

Hvor finder jeg mere undervisningsmateriale?

Udover "Jeg er Silas"-materialet, findes der endnu ikke undervisningsmateriale der specifikt omhandler køn, køns- og transidentiteter på dansk. Der findes dog materiale der generelt behandler LGBTQ+ emner, og foreningen FSTB (se nedenfor) arbejder på at udvikle materiale til lærere, pædagoger og andre fagligheder, der beskæftiger sig med børn og unge i grundskolen.

LARM: er LGBT+ Danmarks undervisningsmateriale om LGBT-rettigheder til udskolingstrinnet i grundskolen. Formålet med materialet er, at eleverne opbygger en kritisk sans overfor begrænsende normative forventninger og samfundsstrukturer og selv prøver kræfter med at udarbejde kampagner for mangfoldighed og rettigheder. For at se mere, søg på larmlgbt.dk.

"Usete Bogstaver i LGBTQ+": Arbejd også med LGBT+ Ungdoms korte begrebsafklaringer, samt artikler om transidentiteter på deres hjemmeside: <https://lgbtungdom.dk/vores-arbejde-1>.

Normstormerne: er et normkritisk LGBTQIA+projekt, som arbejder med anti-diskrimination og anti-mobning i skolerne i København og Århus. Her får eleverne mulighed for arbejde med en mere nuanceret forståelse af køn og seksualitet, med henblik på at hjælpe klassen til at blive et tryggere sted for alle, uanset kønsidentitet, kønsudtryk og seksuel orientering. Book Normstormerne til oplæg på <http://normstormerne.dk>.

"LGBT og menneskerettigheder": Se og arbejd også med Amnesty International's skolemateriale der er blevet udviklet til filmen "Misfits" fra 2017. Find det på <https://amnesty.dk>.

Se også **HiLS DiN MORs** andet skolemateriale til stykkerne "Den Sommer Far blev Homo" og "Fuck-ing Åmål" – materialet kan finde på <https://www.hilsdinmor.dk/forestillinger/>.

Hvor finder jeg mere information rettet mod forældre?

FSTB – Foreningen for Støtte til Transkønnede Børn: På FSTB's hjemmeside skriver de, at foreningen har til formål at forbedre levevilkårene for transkønnede børn og unge i Danmark. FSTB arbejder for at forbedre levevilkårene for transkønnede børn og unge gennem netværk, fysisk eller telefonisk rådgivning og information, samt politisk arbejde. FSTB henvender sig både til unge transpersoner, der har behov for støtte til at starte en konstruktiv samtale med deres forældre, og til forældre der leder efter mere information. Find foreningen på Facebook eller på <https://www.fstb.dk>

Sabaah: Sabaah betyder "Ny dag" eller "ny begyndelse". Sabaah er en organisation der arbejder på at forbedre forholdene for LGBTQ+ personer med minoritetsetnisk baggrund i Danmark. Sabaah henvender sig både til LGBTQIA+ personer og deres familier. De tilbyder både 1:1 samtaler og rådgivning, samtalegrupper og forældrestøttenetværks. De tilbyder også outreach-oplæg på udskolings- og ungdomsuddannelsesniveau, socialfaglige -, alliance- og politiske oplæg. Find Sabaah på Facebook eller på <https://sabaah.dk>.

Rådgivningen: Hver torsdag kan du ringe eller komme til LGBT+ Danmarks rådgivere (i København og Aarhus) der specifikt kender til spørgsmål vedr. seksuel orientering, kønsidentitet og -udtryk og seksualitet. Rådgivningen er fortrolig, og du kan få en uforpligtende snak med en person, der har tavshedspligt. Se mere på <http://lgbt.dk/radgivning/>.

Hvor finder jeg fysiske eller online fællesskaber:

Der findes en række forskellige online og/eller fysiske tilbud til trans-, kønsdiverse og non-binære personer i Danmark. De følgende foreninger og (online) gruppe har specifikt fokus på netværksdannelse, sociale og digitale events samt aktivisme. Tjek Facebookgrupperne ud eller kontakt de følgende grupper for mere information.

Online fællesskaber:

LGBTQIA+ Safespace (hemmelig): <https://www.facebook.com/groups/lgbtqiasaferspace/>
The non-binary alliance (hemmelig): <https://www.facebook.com/groups/453001001525066/>
Queer Exchange DK (hemmelig) <https://www.facebook.com/groups/1458045254522751/>
UngTrans (hemmelig): <https://www.facebook.com/ungtrans/>
Trans Scandinavia – Discord: <https://discord.gg/u7FCHWS>.
Danmarks Transkønnede (hemmelig): <https://www.facebook.com/groups/danmarks.transkonnede/>

Fysiske og online fællesskaber:

TransAktion: NGO'en er skabt af, til og for trans- og queer personer i Danmark og arbejder aktivt med transaktivisme, rådgivning, støtte- og organiseringsgrupper. Derudover arbejder de med netværkdannelse og afholder fysiske arrangementer i flere større byer i landet. Online på Instagram: [transaktionnu](https://www.instagram.com/transaktionnu) og på Facebook <https://www.facebook.com/TransAktion/>.

TRANSIT: Gruppen er LGBT+ Danmarks gratis samtalegruppetilbud til, for og af trans-, non-binære og kønsdiverse personer. Grupperne tilbydes lige nu i København og Aarhus, men udvides løbende. Her er der fokus på tryggere rum samtaler og netværksdannelse, mentalt helbred, 1:1 rådgivning (efter behov) og sociale events. Læs mere på <http://www.lgbt.dk/transit/>.

Aura: selvom LGBT+ Danmark og Ungdoms Aura-grupper henvender sig til det bredere LGBTQ+ ungdomsmiljø, er grupperne med til at skabe netværk og rum for bl.a. queer og trans-identificerede unge. AURA er et fristed for unge LGBTQ+ personer op til 25 år der har lyst til at møde andre unge til hyggelige alkohol- og røgfrie arrangementer, i syv større byer i Danmark. Læs mere på <https://lgb-tungdom.dk/aura>.

Sabaah: beskrivelse af Sabaahs sociale arrangements ovenfor eller på <http://www.sabaah.dk/>

Krediteringer

DRAMATIKER Julie Maj Jakobsen

INSTRUKTØR Mia Lipschitz

INSTRUKTØR ASSISTENT Sarah Wegeberg

MEDVIRKENDE Mio Lambers | Rikke Westi | Maria Carmen Lindegaard | René B. Hansen

SCENOGRAF Katrine Gjerding

KOREOGRAF Beck Heiberg

LYDDESIGNER Jes Theede

LYSDESIGNER Flora Brandt

REGISSØR Theresa Bro | Pia Ellegaard Noes

MALER Karen Black | John Pedersen

TEKNIKER Jan Wonsbek

SKRÆDDERSALSLEDER Oluf 'Luffe' Hansen

SMINKE/PARYKKER Malin Birch Jensen/Agneta von Gegerfelt

MASKEMAGER Karin Ørum

SNEDKER Hans Holmen

SMED Allan Carlsson

DRAMATURG Ninette Mulvad

TEKNIKER/AFVIKLER Dennis Nielsen

SCENETEKNIKER Knud Hartig

SCENETEKNISK ELEV Sallie Thomsen

FOTO Gudmund Thai

KONSLUENT | SKOLEMATERIALEUDVIKLER Alex Lauridsen Delamare

PRODUCENT Jesper Frølund Hansen

HiLS DiN MOR
Læssøesgade 20, kld
2200 København N

Tlf: 26 46 60 07
Mail: info@hilsdinmor.dk,
Web: www.hilsdinmor.dk

Kilder

Aarhus Universitet: pronominer (stedord). <https://samtalegrammatik.dk/grammatikken/former/ordklasser/pronominer-stedord/> (revideret d. 22.09.2020, vist d. 24.09.2020)

Amnesty International – undervisningsmateriale. <https://amnesty.dk/undervisning/bestil-undervisningsmateriale/lgbt-og-menneskerettigheder> (vist d. 03.09.2020).

Dansk Institut for Supervision, Personaleudvikling, Undervisning og Konsultation: Om det narrative perspektiv. <https://www.dispuk.dk/om-dispuk/om-det-narrative-perspektiv.aspx> (vist d. 10.10.2020).

Den Danske Ordbog: Transkønnet – bøjning. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=transkønnet> (vist d. 19.09.2020).

Den Danske Ordbog: Pronomen – betydning. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=pronomen#udtryk-3> (vist d. 19.09.2020).

HiLS DiN MOR's forestillinger og skolemateriale. <https://www.hilsdinmor.dk/forestillinger/>.

Intersex Danmarks definition på interkøn (dansk) 2020: <https://www.intersexdanmark.com/inttal> (vist d. 16.09.2020)

LGBT+ Danmark – LARM: <http://lgbt.dk/viden-og-materialer/larm-for-lgbt-rettigheder-et-undervisningsmateriale/> (vist d. 15.10.2020)

LGBT+ Danmarks ordbog: Ciskønnet – betydning. <http://lgbt.dk/ordbog/ciskoennet/> (oprettet d. 28.03.2016, vist d. 08.09.2020).

LGBT+ Danmarks ordbog: Kønsidentiteter og kønsforståelser – betydning. <http://lgbt.dk/ordbog/koensidentitet-2/> (oprettet d. 06.03.2016, vist d. 17.09.2020).

LGBT+ Ungdom: Usete bogstaver i lgbtq+. <https://lgbtungdom.dk/vores-arbejde-1> (vist d. 13.09.2020).

Nonbinary Wiki Opslagsværk: Gender Cues and Expressions. [https://nonbinary.wiki/wiki/Gender_cues#:~:text=Gender%20cues%20\(also%20called%20gender,of%20gender%20roles%20and%20expression.](https://nonbinary.wiki/wiki/Gender_cues#:~:text=Gender%20cues%20(also%20called%20gender,of%20gender%20roles%20and%20expression.) (revideret d. 28.05.2020, vist d. 20.09.2020).

Normstormerne – forside. <http://normstormerne.dk/> (vist d. 10.10.2020)

Normstormernes Instagram: Normkritik 101 videoer (part 1 og 2). <https://www.instagram.com/p/CED8tGQhMHW/> (vist d. 28.09.2020)

Patienthåndbogen: Hvad er LGBT?. <https://www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/sundhedsoplysning/forebyggende-medicin/lgbt/hvad-er-lgbt/> (revideret d. 06.03.2020, vist d. 07.08.2020)

Patienthåndbogen: Transkønnethed (kønsinkongruens) <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/sundhedsoplysning/lgbt/transkoennethed--koensinkongruens/> (revideret d. 06.03.2020, vist d. 07.08.2020).

Sabaah: Om Sabaah. <https://sabaah.dk> (vist d. 11.09.2020).

Staunæs, Dorthe (2004) "Del 2: Subjektivering, sociale kategorier og intersektionalitet", i: *Køn Etnicitet og skoleliv*. Forlaget Samfundslitteratur.

Sundhedsstyrelsen: Ny vejledning skal sikre bedre forhold for transpersoner. <https://www.sst.dk/da/nyheder/2017/ny-vejledning-skal-sikre-bedre-forhold-for-transpersoner> (oprettet d. 26.08.17, vist d. 17.09.2020)

Sundheds- og Ældreudvalgets høringssvar vedr. statistik og behandling af interkønnede personer i Danmark 2018-19: <https://www.ft.dk/samling/20181/almdel/SUU/bilag/210/2007816.pdf> (vist d. 17.09.2020).

TransAktion: Om TransAktion. <https://www.facebook.com/TransAktion/> (vist d. 10.10.2020)

TRANSIT: Om Transit. <http://www.lgbt.dk/transit/> (vist d. 08.09.2020)

Ark nr. 1: Øvelse med klassen

På dansk bruger folk som regel en af de fem følgende personlige pronominer i 3. pers. ental:

- Hun/hende/hendes
- Han/ham/hans
- De/dem/deres
- Den/den/dens
- Hen/hen(s)/hens

Billede 6, Silas og Asger sidder og snakker. Fotograf: Gudmund Thai.

Indsæt de forskellige pronominer i sætningerne. Prøv at give flere af personerne i teksten pronominer, som du ikke er vant til at bruge:

Lai kigger forvirret rundt i lokalet efter Levi. "____ var her lige før", tænker Lai for sig selv. "Hvor mon ____ er blevet af? Jeg var sikker på at ____ sagde, at ____ skulle mødes med ____ venner her? Måske jeg skulle prøve at ringe til ____?"

I samme øjeblik træder Levi ind i rummet. "Hej Lai, undskyld jeg er sent på den. Min ven Joe glemte sin telefon på mit værelse, så ____ kom lige forbi for at hente den. Men ____ havde andre planer, så ____ havde ikke tid til at drikke kaffe med os. Har du lyst til kaffe?"

Mens Levi tager ____ jakke og halstørklæde af, kan Lai ikke lade være med at beundre ____ T-shirt. Levi syr selv det meste af sit tøj, men ____ syr også tøj til andre. "____ har helt styr på den der androgyne "queer æstetik", som jeg så godt kan lide," tænker Lai i sit stille sind, mens Levi ufortrøden snakker videre om Joe der efterlod sin telefon på ____ værelse.

"____ er bare så kreativ! Måske jeg skulle få ____ til at sy en kjole til mig? Eller måske jeg kunne overtage noget af ____ gamle tøj?" tænker Lai for sig selv, med et smørret smil på læben.

Da Levi endelig har fået sat sig ned med en kop kaffe, kommer Lai i tanke om at ____ har et brev med til Levi. Deres fælles ven Mio har skrevet det og ____ spurgte Lai, om ____ ikke ville tage det med til Levi. Det er vist en fødselsdagsinvitation til ____ fødselsdag. "Måske jeg skulle foreslå Levi, at ____ syr noget til Mio i fødselsdagsgave, så kan jeg låne det af ____ når ____ ikke selv skal have det på!"

Ark nr. 2: Øvelse med klassen

Øvelse nr. 1: *"Jeg hader tøj. Jeg hader, at det hele skal betyde så meget. På min gamle skole, sagde de, jeg ikke var feminin nok. Så lod jeg mit hår vokse, så sagde de, jeg lignende en dreng med langt hår. Uanset hvad, så er det forkert."*

Hvad er det Silas peger på i citatet?

Hvorfor har personers tøj, frisure, accessories osv. en betydning for hvorfor de bliver "læst" som enten dreng eller pige?

Passer vores forståelse af særlige frisurer eller tøjstile altid på det køn en person har?

Øvelse nr. 2: Skriv forskellige "kønnede markører" ned rundt om billedet af Silas.

Ark nr. 3: Øvelse med klassen

Del følgende tekst ud og bed klassen forholde sig til følgende tekst:

I bogen "Køn, etnicitet og skoleliv" (2004) skriver Dorthe Staunæs, at *normer* i en hvilken som helst ramme (f.eks. i klasselokalet, på skolen, i omklædningsrummet – men også i samfundsdebatter og politik mm.) bliver defineret af de personer, der befinder sig i en magtposition til at kunne definere *hvad* der inden for den givne fortolkningsramme, bliver anerkendt som "normalen" (Staunæs 2004:66).

Staunæs argumenterer, at normer skabes og styres af den inkluderede majoritet – også kaldt "Førsteheden" – mens de personer der *ikke* formår at leve op til normen, indtager en position som den "Anden". Den Anden bliver, i denne sammenhæng, den eller de personer der udgør minoriteten og disse personer bliver "andetgjort" af majoriteten (ibid.:67).

Spørgsmål nr. 1: Er i er enige med Staunæs i, at der i samfundet vil være nogen, der er en del af en majoritet og nogen der bliver en del af minoriteten?

Spørgsmål nr. 2: Tror i, at en person der er del af én minoritet altid vil være del af flere minoriteter, eller kan en person godt kan gå fra at være "andetgjort" i et rum, til at være del af "førsteheden" i et andet rum?

Kom med eksempler på hvordan en persons majoritets-/minoritetsstatus kan ændre sig.

Billede 7, Silas, Hedvig og pigerne fra klassen. Fotograf: Gudmund Thai.